

Nepal: Jomsom Trek – maaliskuu 2001

Timo Lahti

timo.lahti@nls.fi

Reitin kuvaus

Nepalin keski- ja pohjoisosissa sijaitseva klassinen Jomsomin vaellusreitti käsittää noin sadan kilometrin osuuden ns. Annapurnan kierroksesta Naya Pulin ja Muktinathin välillä kulkien *Annapurna Conservation Area* -nimisen 2600 km² kokoisen kansallispuiston alueella. Vanhana Nepalin ja Tiibetin välisenä kauppaticenä on polun seuraaminen varsin helppoa. Vielä nykyäänkin suurin osa väestön (ja rikkamatkalaisten) tarvikkeista rahdataan vuorille muuli- ja hevoskaravaanein ja jossakin määrin myös jakeilla, sillä autolla ei alueelle pääse ja ainoa pienlentokenttä on Jomsomissa. Maisemat ovat monin paikoin hengästyttävän upeita, ovathan esim. *Dhaulagirin* ja *Annapurnan* yli 8000 metrin ja *Nilgirin* yli 7000 metrin lumipeitteiset huiput lähimmillään vain 10-15 kilometrin päässä trekkiuralta. Reitti noudattelee paljolti *Kali Gandaki* -jokilaaksoa, Transhimalajaan luettavalta karulta Tiibetin yläntä vastaanvalta alueelta (Kagbeni-Muktinath) vehmaisiiin subtrooppisiin rinnenmetseen (Chitre - Ulleri), mutta käsittäen myös kyläasutusta ja viljelyksiä. Lumiraja näytti olevan yleensä n. 4000 metrissä paitsi Kokethantin tienoolla vain n. 3000 metrissä.

Jomosom trekin voi kävellä kokonaisuudessaan edestakaisin, jolloin aikaa tulee varata lähemmäs kolme viikkoa (lajimäärän maksimoinnin kannalta suositeltavaa). Helpompi tapa on lentää Pokharasta Jomsomiin, kävellä edestakaisin Muktinathiin ja alas Birethantiin/Naya Puliiin, jolloin tarvitaan vähintään 10 päivää, tällöinkin on ylämäkiosuuksia riittävästi! Reitti kulkee lukuisien kylien läpi, joista löytyy vaivatta majoitusliikkeitä, ravintoloita ja ruokaputiikkeja. Kuvaavaa on, että trekki tunnetaan myös nimellä "*Apple pie trail*". Mukaan ei siten tarvitse ottaa ruoanvalmistustarvikkeita eikä ruokaakaan. Makuupussi on hygieniasyistäkin suositeltava. Juomaveden laadusta ei kannata tinkiä: ostin kaiken keittämättömän veden valmiiksi pullotettuna vaikkakin pari vesilitraa maksoi saman verran kuin hotelliyöpyminen (noin 7 FIM eli 1,20 euroa). Halvempi vaihtoehto olisivat vedenpuhdistustabletit, tosin veden maku tällöin kärsii. Kaukoputki ei ole aivan välttämätön; kannoin mukanaani tuubia hätävaralta, sen sijaan jalustan jätin turhan painavana kotiin. Vaikka sähköt on vedetty suurimmalle osalle reitistä, ovat sähkökatkot tavallisia, lisäksi suuri osa majataloista ei nähtävästi raaski käyttää sähköä. Televisiot ovat lautasantennien lukumäärästä päätellen yllättävän yleisiä isommissa kylissä; kymmenien kansainvälisten kanavien tarjonta ei varsinkaan täällä tunnu pelkästään myönteiseltä.

Alueella Tukuchesta pohjoiseen on metsiä todella vähän, yleensä istutettuja, joten ne luonnollisesti tulee tarkistaa tiheällä kammalla. Tukuchen-Kagbenin välillä on lintujen löytämisen ja liikkumisenkin kannalta jokapäiväisenä vitsauksena ankara jokilaaksoa pitkin n. 20 m/s puhaltava hiekkainen lounaistuuli, joka alkaa aina klo 11-12 ja jatkuu iltaan saakka. Tuulen vuoksi Jomsomin lentokenttää voidaan käyttää käytännössä vain aamun 2-3 tunnin aikana. Tuulelta suojaisia retkeilypaikkoja tällä 25 km pitkällä alueella ovat ehkä vain osa Marphan kylän omenapuutarhoista sekä Kagbenin kylän itäpuolen (0,5 km päässä) viljelykset, jonne nousee kylältä korkeussuunnassa 100-200 metriä.

Linnustollisesti reitin parhaat metsäalueet ovat käsittääkseni osuuksilla Ghasa-Kokethanti sekä Ulleri-Ghorepani-Chitre.

Olin aiemmin vuonna 1994 retkeillyt pari viikkoa Nepalin etelä-osien terailla, Kathmandun liepeillä ja Pokharassa, joten maan olot olivat ennalta osin tuttuja. Ensimmäisen reissuni lajimäärä oli 284 ja viimeisimmän 208. Uusia Nepalin pinnoja kertyi jälkimmäisellä 94.

Käytännön ohjeita

Kustannuksiltaan edullisin lento Nepaliin on legendaarisella Aeroflotilla (v. 2001 menopaluu n. 4300 mk) Moskovan ja yleensä Arabiemiraattien kautta – haittana ovat välilaskujen monasti pitkät odotusajat. Välillä Helsinki-Moskova on näissä koneissa hyvin tilaa, sen sijaan jatkolennot näyttävät usein olevan täynnä. Vaikka olet hankkinut meno-paluulipun, olennaista on, että Nepalissa ollessasi tulee paluulento *vahvistaa (reconfirming)*, mieluiten ottamalla lentolippuusi lentoyhtiön toimistossa Katmandussa vahvistusleiman. Jos vahvistat vain puhelimitse, Kathmandun ulkopuolelta soittaessa on pidettävä mielessä, että puhelimia on harvassa, linjat voivat ajoittain olla poikki, lisäksi linjojen ruuhkaisuuden vuoksi on määräviikkoja jolloin tietyillä numeroilla alkaviin on totaalinen soitonesto!

Katmandussa on runsaasti kantajia, oppaita ja kuljetuksia järjestäviä matkatoimistoja. Ennen matkaa olin näistä sähköpostitse yhteydessä puoleen tusinaan, mutta vain *Manang Tours & Travels Ltd (www.manang.com)* suostui tekemään sopimuksen tarvitsematta suorittaa ennakkomaksua jo Suomessa. Lupaustensa mukaisesti olivat Manangin edustajat lentokentällä vastassa, olivat varanneet lentoliput välille Pokhara-Jomsom, bussiliput välille Katmandu-Pokhara-Katmandu sekä hankkineet Annapurnan kansallispuistoon pääsyyn oikeuttavan passin (*national park permit*). Kaikkien näiden hommaaminen onnistuu paikan päälläkin, mutta vie runsaasti aikaa ja vaivaa, lisäksi paikkojen saaminen maan sisäisille lennoille viime tingassa on epävarmaa. Mainittua kansallispuistolupaa (USD 28) varten faksasin etukäteen Manangille kopion passistani, josta tietoturvasyistä peitin henkilötunnuksen loppuosan. Trekkausreitillä on muutamia kontrollipisteitä (*Check point*), joissa on syytä esittää kyseinen lupakortti.

Maahan tulijat tarvitsevat viisumin (USD 30), jonka useimmat hakevat vasta Kathmandun lentoaseman tuloksetyönsä: täytetään kaksi kaavaketta, joita varten tulee olla mukana passikuva tai kaksi. Viisumin voi hankkia jo Suomessa, mutta on kalliimpi, hyötynä lyhyempi jonotus maahan saapuessa.

Englantia kohtuullisesti puhuvan opas-kantajan (*porter-guide*) pestäminen on varsin hyödyllistä useastakin syystä. Lintujen katsominen on olennaisesti helpompaa kun selässä ei jatkuvasti keiku koko omaisuus; vaikka kantaja ei lintuja erityisesti tuntisikaan löytää hän toisinaan hyviä uusia lajeja; hän hoitaa lentojen ja bussimatkojen vahvistukset; viimeisenä ei vähäisimpänä on turvallisuusaspekti. Opas-kantajan palkkaaminen Manangilta maksoi USD 10 per päivä. Kantajan saa ilman välitysfirmaa lähes puolet halvemmalla, mutta eivät liene yhtä luotettavia. Pienkoneella lento Pokharasta Jomsomiin kestää 20-25 minuuttia, mutta säästää ainakin viikon patikoinnin. Oma lentolippuni maksoi USD 61. Jouduin maksamaan myös kantajan lentolipun (vain USD 14).

Maolaiskapinallisten vuodesta 1996 lähtien maassa harjoittaman terrorin vuoksi on yleinen turvallisuus valitettavasti heikkenemässä, tosin levottomuuksien kohteena eivät juurikaan

ole olleet turistit. Maaliskuussa 2001 en kokenut mitään uhkia, vaikkakin satunnaista häiriköintiä trekkaajia kohtaan oli kuulemma parina edellisvuonna sattunut Ghorepanin ja Chitren välillä. Eräiden tietojen mukaan syys-lokakuussa 2002 oli Annapurnan reitillä rauhallista. Osan vuodesta 2002 oli Nepal joka tapauksessa virallisesti poikkeustilassa. On suositeltavaa tarkistaa maan eri osien turvallisuustilanne ottamalla yhteyttä esim. Suomen Nepalin suurlähetystöön.

Matkaohjelma 8.-24.3.2001, säätilat, kiintoisia havaintoja

1. päivä

Lento Helsinki-Moskova. Kahdeksan tunnin puuduttava odotus Sheremetjevon lentokentän transfer-hallissa. Take-off klo 23.

2. päivä

Saapuminen Kathmanduun klo 14. Palaveri ja muodollisuudet Manang Toursin toimistolla hektisen oloisessa Thamelin kaupunginosassa. Yöpyminen siistissä Marco Polo Guesthouseessa (USD 6).

3. päivä

Bussilla opas-kantajan (sherpa *Prasadrai*, ei lintuopas) kanssa **Kathmandu (1300 m) - Mugling (208 m) - Pokhara (800 m)** klo 7-13,30, 206 km. Yksin polkupyörällä 5 km päähän Phewa Tal-järven länsipuolelle (peltoja, rantaniittyjä, metsiköitä) klo 15-18. Yöpyminen Annapurna Guest Housen alakerran vaatimattomassa huoneessa (USD 3,50).

Sää: Aamulla Kathmandussa n. +8°C, Pokharassa iltapäivällä n. +25°C, poutaa.

Bussimatkan puolivälissä tauolla Muglingin itäpuolella mm. harjakotka (*Spilornis cheela*), idänkäki (*Cuculus saturatus*), 2 himalajansalangaania (*Aerodramus brevirostris*), kastanjamehiläissyöjä (*Merops lechenaulti*), ruostepääskyjä (*Hirundo daurica*), nokitasku (*Saxicola caprata*) ja naamioviidakkoharakka (*Dendrocitta formosae*). **Phewa Talin järvellä (n. 750 m)** mm. 70 pikku-uikkua (*Tachybaptus ruficollis*), ruostesorsa (*Tadorna ferruginea*), viisi punapäänarskua (*Netta rufina*), 40 punasotkaa (*Aythya ferina*), 100 tukkasotkaa (*A. fuligula*), 160 nokikanaa (*Fulica atra*), kymmeniä riisihaikaroita (*Ardeola grayii*) jne. Järven länsiniityillä isokirvinen (*Anthus richardi*), muutama *Anthus rufulus* (aiemmin pidetty isokirvisen rotuna, ei suom.nimeä), kolme himalajankirvistä (*A. roseatus*) ja lapinkirvinen (*A. cervinus*). Pokharan kaupungin liepeillä mm. haarahaukkoja (*Milvus migrans*), n. 20 pikkutörmäpääskyä (*Riparia paludicola*), yläköunilintu (*Phylloscopus affinis*), muutama kashmirinuunilintu (*P. humei*), variskäki (*Eudynamis scolopacea*) ja kaksi naamiohäpänkäästä (*Coracina novaehollandiae*).

4. päivä

Lento aamulla Pokharasta pohjoiseen **Jomsomiin (2750 m)**. Kylän check-pointin vuoden 1999 statistiikan mukaan valtaosa trekkaajista oli kotoisin Yhdysvalloista ja länsi-Euroopasta; merkillepantavaa (ei niinkään yllättävää) oli, että esim. ruotsalaisten määrä oli

muutama sata mutta suomalaisia vain joitakin kymmeniä. Kylän raitilla buddhalaisten rukousmyllyrivistöjä, joiden lähistöllä pikkupoikia pelaten futista. Trekkausta klo 8-13 noin 8 kilometriä keskiaikaisvaikutteiseen **Kagbeniin (2810 m)**, lähes puutonta somerikkoista jokilaaksoa. Retkeilyä Kagbenin alapelloilla tuulen tuiverruksessa klo 15-17.

Sää: Jomsomissa-Kagbenissa +3...+10°C, poutaa. Koko iltapäivän ja illan ankara etelätuuli.

Karusta maastosta johtuen lintuja vain vähän, mutta lajisto varsin mielenkiintoista. Mainittavimpia: aasiankalliokyyhky (*Columba rupestris*) puluparvessa Kagbenissa, paljakkarautiaisia (*Prunella fulvescens*) 2, komea koiras vuorileppälintu (*Phoenicurus erythrogaster*), kalliokiipijöitä (*Tichodroma muraria*), alppinaakkoja (*Pyrrhocorax graculus*), alppivariksia (*P. pyrrhocorax*), 5 vuorisirkkua (*Emberiza cia*). Päivän kruunasi loistohippiäinen (*Leptopoecile sophiae*) Kagbenin peltojen kiviaidoilla. Ajan patinoimassa Kagbenin buddhalaisluostarissa asui enää kuusi munkkia.

5. päivä

Herätys aikaisin ikkunan alta kulkeneen muulikaravaanin kavioiden kapseeseen. Trekkausta **Kagbeni - Khingar (3350 m) - Eklobhatti (2800 m)** klo 7-14. Puutonta ylänköä paitsi Khingarissa pengerpeltoja ja joitakin kitukasvuisia puita.

Sää: Aamulla lätäköt jäässä, maksimi n. +12°C, pilvetöntä - puolipilvistä, aamupäivällä heikkotuulista, mutta koko iltapäivän myrskyisä etelätuuli.

Khingarin parhaita olivat viiden parvi loistohippiäisiä, parvi suurikokoisia tyrnipunavarpusia (*Carpodacus rubicilloides*) ja tiibetinhemppo (*Serinus thibetanus*). Samassa kylässä äänekkäästi riekkuva 600-700 alppivaristen ja alppinaakkojen (*Pyrrhocorax*) sekaparvi. Kagbenin yläpelloilla ruokaili pikku parvi mäntysirkkuja (*Emberiza leucocephala*), joista osa komeita jp koiraita. Aikataulullani en aivan ehtinyt käymään Muktinathissa, jossa olisi saattanut havaita vuorikurpan (*Gallinago solitaria*), tiibetinumikanan (*Tetraogallus tibetanus*) ja pahtapunavarpusen (*Carpodacus puniceus*).

6. päivä

Taivallusta **Eklobhatti - Jomsom - Marpha (2600 m)** klo 6-13 noin 14 km. Marphan viihtyisän kylän ympärillä retkeilyä iltapäivällä (hedelmäpuutarhoja, peltoja). Yöpyminen Neeru Guest Housessa.

Sää: +5... n. +13°C, poutaa paitsi klo 15-16 vesisadetta.

Jomsomin koillispuolella polulla kolme luottavaisen pelotonta alppirautiaista (*Prunella collaris*), kaksi vuorileppälintua - arkoja verrattuna toissapäiväiseen - sekä aina viehättäviä kalliokiipijöitä 9 yksilöä. Shang-nimisen kylän puutarha-alueella n. 10 mustakaularastasta (*Turdus ruficollis atrogularis*) ja kaksi mustapäätaskua. Marphan puutarhoissa n. 30 vuoripunavarpusta (*Carpodacus pulcherrimus*).

7. päivä

Aamulla lyhyt retki Marphan viljelyksillä/puutarhoissa. Patikointia **Marpha - Tukuche (2590m) - Kokethanti (2550 m)** klo 8-14, noin 16 km (karua Kali Gandaki- jokilaaksoa,

vasta Kokethantissa varsinaista metsää). Sateen vuoksi ei juuri retkeilyä loppupäivästä. Yöpyminen vaatimattomassa lodgessa.

Sää: 0 ... n. +12°C, poutaa mutta klo 13-17 kovia ukkoskuuroja ja raesateita.

Petolintujen aatelia partakorppikotkia (*Gypaetus barbatus*) leijaili 2 ad Marphan pohjoispuolella ja 1 subad Larjungissa, lisäksi 7 himalajankorppikotkaa (*Gyps himalayensis*) termiikeissä. Marphan ja Tukuchen puolivälin nummimainen pensaita kasvava tasanko joen ja trekkipolun välissä osoittautui melko tuottoisaksi: paikalta löytyi mm. vuorileppälintu, kaksi tähtileppälintua (*P. schisticeps*), ruoholeppälintu (*P. hodgsoni*) ja punakaularastaskoiras (*T. ruficollis ruficollis*). Myös pensaikkoalue pari kilometriä Kokethantista koilliseen joen itäpuolella vaikutti lupaavalta: ennen sateen ylytmistä havaitsin mm. ruoholeppälinnun, kirjonaurutimalin (*Garrulax variegatus*), valittajatimalin (*G. affinis*) ja 60:n parven pikkuvuoripeippoja (*Leucosticte nemoricola*). Retken eteläisin loistohippiäinen sirisi polun vierellä Tukuchesta kaksi kilometriä pohjoiseen.

8. päivä

Kokethanti - Kalopani (2560 m) - Lete (2470 m) - Ghasa (1900 m) klo 7-14 (hyviä metsiä, puronotkelmia, jokirotkoja, pensaikkoja ym). Seuraavat kaksi yötä kuulussa Eagle Nest Guesthouseessa Ghasassa.

Sää: +6... +15°C, puolipilvistä poutaa, ukkoskuuroja klo 16-18.

Mahdollinen aamu-unisuus karisi, kun melkein ensimetreillä Kokethantissa istui puussa hieno lumikyhyky (*Columba leuconota*) ja prosuhoitona parinkymmenen metrin päästä rantakivikosta nousi siivilleen kaksi iibisnokkaa (*Ibidorhyncha struthersi*). Brunssilla Kalopanissa mainittavimpina 25 mäntysirkkua (*E. leucocephala*), kanelivarpunen (*Passer rutilans*), kolme yläkökirvistä (*Anthus sylvanus*) ja 40:n parvi lumikyhykyjä. Yksi päivän kohokohdista oli 60 tyylikkään purppurarastaan (*Grandala coelicolor*) ylilento Leten eteläpuolen rotkolaaksossa, kiitos Prasadrain tarkkaavaisuuden.

9. päivä

Ghasan kylän länsirinteillä (1900...2600 m) ankaraa komppausta kellon ympäri 5,30-17,30 paikallisen lintuoppaan *Abinash Nepal*in johdolla, mukana myös britit *Barry Wright* (jolla 4900 maailmanelistä) ja *Andrew Lawson*. Prasadrailla ansaittu lepopäivä. Monipuolista metsähabitaattia, paikoin laajoja syvänpunaisia rhododendron-kasvustoja.

Sää: +6... n. +18°C, lähes pilvetöntä, tuuli 5-10 m/s.

Parhaita olivat paikalla pesivät partakorppikotkat, punarintatikka (*Dendrocopos cathpharius*), himalajanrautiaiset (*Prunella himalayana*), pari isokivikkorastasta (*Monticola rufiventris*), viherharlekiinitimali (*Pteruthius xanthochlorus*), harvinainen *Cettia acanthizoides* (ei suom. nimeä), sateenkaarimedestäjä (*Aethopyga nipalensis*), koivupunavarpunen (*Carpodacus rhodopeplus*), neljä yläkökirvistä (*A. sylvanus*) sekä kolme laulavaa sinipyrstöä (*Tarsiger cyanurus*). Fasaanien lähes täydellinen puuttuminen oli pettymys, ainoastaan yksi arka työhtöfasaani (*Pucrasia macrolopha*) nähtiin. Ghasa lienee ainoa paikka Nepalissa, jossa on mahdollisuus havaita kuusi fasaanilajia, mukaan lukien työhtöloistofasaani (*Lophophorus impeyanus*) ja satyyritragopaani (*Tragopan satyra*). Rinnemetsien vaikeakulkuisimmassa

osassa nähtiin tuoreita leopardin jalanjälkiä. Uuvuttavan päivän päätteeksi mainio ilta-ateria guesthousen ravintolassa.

10. päivä

Yksin retkeilyä Ghasan kylässä, mm. vesiputouksella 0,7 km länteen, klo 6-8,30. Trekkausta **Ghasa (1850m) - Kabre (1600 m) - Dana - Tatopani (1200 m)** klo 9-16 n. 13 km. Välillä Ghasa-Kabre kohtalaisia metsiä, mutta loppuosuus lähinnä kyläasutusta viljelyksineen ja pensaikkoineen. Yöpyminen Trekkers' Innissä hyvin vaatimattomassa kämpässä.

Sää: +10...+15°C, aamupäivä pilvetön, vesisadetta klo 16-18.

Ghasan kylän läpi virtaavan pikkupuron varrella pyöri elegantteja haarapyrstöjä (*Enicurus scouleri* ja *E. maculatus*). Muita hyviä havaintoja Ghasassa olivat pakistanintimali (*Stachyris pyrrhops*) ja parvi oliivisiipitimalia (*Garrulax subunicolor*). Endeemi nepalintimali (*Turdoides nipalensis*) vastaili atrappiin tiheiköstä vajaa kilometri Tatopanista pohjoiseen. Kabressa lauma apinoita (*Grey Langur*) keikkui jyrkänteillä.

11. päivä

Trekkausta **Tatopani (1200m) - Do Khola (1300m) - Ghara (1700m) - Chitre (2350 m)** klo 8-16. Pääasiassa viljelyksiä ja kyläasutusta, vasta lähempänä Chitreä jonkin verran metsiä. Yöpyminen New Annapurna Lodgessa, joka suurehko varsin hyvätasoinen hotelli; huoneista tuskin kymmenesosaan varattuna, noin 30 japanilaisen ryhmäkin yöpyi hotellin pihalla omissa teltoissaan! Vaikuttava näkymä Dhaulagirille (8167m).

Sää: +12...+20°C ja pilvetöntä paitsi Chitressä illalla n. +7°C ja melkein täyspilvistä.

Mainittavimpia kolme louhikkorautiaista (*Prunella strophiatea*) Gharan eteläpuolella ja samassa paikassa komea koiras himalajansatakieli (*Luscinia pectoralis*). Gharan ja Chitren välillä neljä louhikkoleppälintua (*Phoenicurus frontalis*). Sikhassa tricolor- rodun ruskoperälepinkäinen (*Lanius schach*). Do Kholassa sulttaanisirkku (*Melophus lathami*).

12. päivä

Yöllä klo 4,40-5,00 kuuntelua hotellin parvekkeelta. Patikointia **Chitrestä Ghorepaniin (2850 m)** klo 7-12 (enimmäkseen hyvää hakkaamatonta metsää). Lisäksi Ghorepanin ympärillä kiertelyä (mm. itään johtavaa polkua **n. 3050 metrin** korkeudelle harjannetta myöten) klo 13-17.

Sää: +6... n. +15°C, lähes pilvetöntä.

Aamuyön kuuntelulla kaulusvarpuspöllö (*Glaucidium brodiei*) ja kaksi harmaakehrääjää (*Caprimulgus indicus*). Päiväretkillä mieleenpainuvimpia olivat valkokaulusrastaat (*Turdus albocinctus*), turkoosisiepot (*Muscicapa thalassina*), sähkövän väriset paratiisimedestäjät (*Aethopyga gouldiae*), tulipyrostömedestäjät (*A. ignicauda*), himalajanloistoharakat (*Urocissa flavirostris*), keltaminlat (*Minla strigula*), mandariinitulkut (*Pyrrhula erythrocephala*) ja kanelivarpuset (*Passer rutilans*). Ghorepanin ainoa puhelin oli ylärinteessä taivasalla, salaman poltettua puhelinkeskuksen rakennuksen muutama viikko aiemmin!

13. päivä

Ghorepanin W-puolen pensaikkorinteillä ja etenkin NW-puolen metsissä kiertelyä klo 7-10. Trekkausta **Ghorepani - Deurali (2650m)- Nayathanti (2450m) - Banthanti - Ulleri (2100m) - Tirkedhunga (1520 m)** klo 10,30-16. Aamuretkä ei välttämättä kannata suunnata Ghorepanin länsipuolen *Poon Hill*-kukkulalle, ellei sitten halua kokea paikan turistirysäefektiä (aamuauringon kokeminen paikalla tuntuu olevan eräänlainen 'must'). Laskeutuminen kuuluja Ullerin portaita Tirkedhungaan (lähes 4000 askelmaa) oli yllättävän hikistä, tuskin kykenen kuvittelemaan millaista olisi nousu! Välillä Ghorepani-Ulleri monin paikoin hyviä metsiä, loppupätkä pelkkää pengerviljelystä ja kyläasutusta.

Sää: +7... n. +15°C, tyyntä, iltapäivää kohti pilvistyvää ja sadetta klo 16-17.

Ghorepanin länsipuolen pensaikoissa mm. himalajansilkkikerttu (*Cettia brunnifrons*), kun taas metsissä mieltä ilahduttivat pari ruskokirjotikkoja (*Dendrocopos hyperythrus*), melko harvinainen harmaahuppurastas (*Turdus rubrocanus*), pro-parvessa pyörinyt kastanjasiippokerttu (*Seicercus castaniceps*), himalajanpunavarvunen (*Carpodacus rhodochrous*) ja himalajantaviokuurna (*Pinicola subhimachalus*). Deuralin-Nayathantin alueella parhaita olivat vuorikirjotikka (*Dendrocopos darjellensis*), muutama harmaatöyhtötiainen (*Parus dichrous*) sekä harvinaiset kääpiösinisieppo (*Muscicapella hodgsoni*) ja kultalymytimali (*Stachyris chrysaea*).

14. päivä

Katukaivon kylmällä vedellä suoritettua pesun ja tavanomaisen aamupalan ("small pot of black tea, fried egg and toast") jälkeen trekkausta **Tirkedhunga - Sudame (1340m) - Ramgai - Matathanti - Birethanti (n. 1000 m) - Naya Pul (1050m)** klo 7-12,30. Muutamin paikoin reheviä jokivarsimetsiä, muutoin asutusta ja peltoja.

Sää: +12... +24°C, lähes pilvetöntä, mutta iltapäivän lopulla pilvistyi ja satoi.

Yllättäen aasiankoskikaroja (*Cinclus pallasii*) näkyi vasta Tirkedhungasta alavirtaan päin. Ramgaissa reissun toinen ja samalla viimeinen hieno pitsihaarapyrstö (*Enicurus scouleri*). Hyviä lajeja olivat Sudamessa pikkusinisieppo (*Niltava macgregoriae*) sekä kylän N-puolella pyörineet pari kirjonokkatimalia (*Paradoxornis nipalensis*). Taksimatkalla klo 13-14 Naya Pulista Pokharaan (43 km) ei erityistä, vain kerran oli pysähdyttävä pikkukorppikotkien (*Neophron percnopterus*) vuoksi. Lyhyt retki Pokharan Fishtail Lodgen luksushotellin takametsässä, köysilossilla salmen ylitse. Yöpyminen jälleen Annapurna Guest Housessa, nyt 2. kerroksen hyvätasoisessa kämpässä (USD 6).

15. päivä

Bussilla **Pokharasta Kathmanduun** klo 7-14,30.

Sää: +15... +20°C, koko päivän jatkuvaa vesisadetta.

Liikennettä hidastivat maanvyörymät. Sateen liukastamalla tiellä lojui muutama kuorma-auto kaatuneena. Bussin ikkunasta mm. silkkihaikaroita (*Egretta garzetta*), lehmähaikaroita (*Bubulcus ibis coromandus*), intiansäihkynärhi (*Coracias bengalensis*) ja 7 aasiankalastajaa

(Halcyon smyrnensis). Heitin hyvästit ja juomarahat mainiolla Prasadrai- kantajalle. Namaste!

16. päivä

Varhain aamulla taksilla Kathmandusta 25 km päähän perinteikkäälle retkikohteelle **Pulchowki-vuorelle (2760 m), jossa (2500-1700 m) retkeilyä** klo 6-12 ja pikaisesti **Godavarin (1520 m)** kylässä.

Sää: Kathmandu +15... +23°C, Pulchowkilla n. +5... +10°C, pilvetöntä.

Monipuolisia osittain hakkaamattomia metsiä (Pulchowki) ja puutarhoja, pensastoa (Godavari). Pulchowkilla mainittavimpina muutama teräsfasaani (Lophura leucomelana), joiden päälle taksini yritti ajaa(!), lisäksi louhikkorautiainen (Prunella strophiatea), sinilakkitimali (Cutia nipalensis), keltasilkikerttu (Cettia flavolivacea), teräskukastajat (Dicaeum ignipectus), kolme isokivikkorastasta (Monticola rufiventris), kolme idänkäkeä (Cuculus saturatus) sekä kaksi näätää (Yellow-throated Marten). Godavarissa mm. 8 taigakirvistä (A. hodgsoni) ja muutama aasianvihervarpunen (Carduelis spinoides). Taksilla lentokentän kaakkoispuolelle **Manora-joen pelloille**, jonka anti nihkeähkö, mm. arokotka (Aquila nipalensis), mustavästäräkkejä (Motacilla maderaspatensis), macchiakerttuja (Cisticola juncidis cursitans) ja mustapäätaskuja. Paluu Thameliin moporiksalla pakokaasun katkaisussa ruuhkahässäkässä klo 15. Maittavan aterian ääressä kosketuspinta pihamainasta (Acridotheres tristis). Illalla lentoasemalle, jossa piti käteisellä maksaa lentokenttävero (n. USD 20). Koneen lähtö klo 21,30.

17. päivä

Moskovassa koneen vaihdossa odotus nyt vain 1,5 tuntia. Helsingissä klo 9.

Lajiluettelo trekkausosuudelta (päivät 4 - 14):

Merimetso (Phalacrocorax carbo)

Jomosom a 15 -N

Haarahaukka (Milvus migrans)

Kagbeni 1, Jomosom 2, Naya Pul 1

Partakorppikotka (Gypaetus barbatus)

Marpha-Kokethanti 3, Ghasa 3, Ghara 1, Banthanti 2

Gyps sp.

n. 15

Himalajankorppikotka (Gyps himalayensis)

Tukche-Kokethanti 7, Lete 1, Ghasa 10, Ghorepani 7, Tirkedhunga 2

Bengalinkorppikotka (G. bengalensis)

Muutamia

Accipiter gentilis/ A. trivirgatus

Banthanti 1

Varpushaukka (Accipiter nisus)

Khingar 1

Arovarpushaukka (A. badius)

Ghasa 3

Tuulihaukka (Falco tinnunculus)

Khingar 1, Marpha-Tukche 2, Ghasa 1, Ghara 1 saalistaen talon pihalta kananpojan, Ghorepani 1

Sinisuohaukka (Circus cyaneus)

Kalopani 1, Ghasa 1

Hiirihaukka (Buteo buteo)

Lete 1 muuttava

Maakotka (Aquila chrysaetos)

Ghasa 1 subad

Viidakkoppy (Arborophila torqueola)

Ghasa 2, Chitre 2 Ä

Töyhtöfasaani (Pucrasia macrolopha)

Ghasa 1

Ibisnokka (Ibidorhyncha struthersii)

Kokethanti 2 joen somerikoilla kylältä 0,6 km etelään

Kalliokyyhky (Columba livia)

Jomosomissa yleinen, Kagbeni n. 30, Marpha n. 5, Kabre-Tatopani n. 50, Ghara n. 15

Aasiankalliokyyhky (Columba rupestris)

Kagbeni 1 puluparvessa

Lumikyyhky (C. leuconota)

Kokethanti 1, Kalopani a 40 kiertelevää

Idänturturikyyhky (Streptopelia orientalis)

Kokethanti-Kalopani 3, Chitre 2

Idänkäki (Cuculus saturatus)

Ghasa 1Ä, Chitre 1Ä, Ghorepani 1Ä

Isohaukkakäki (C. sparveroides)

Chitre 1

Himalajankaija (*Psittacula himalayana*)

Do Khola 12, Tirkedhunga 2

Raitavarpuspöllö (*Glaucidium cuculoides*)

Do Khola 1, Tirkedhunga 3 näkyvillä

Kaulusvarpuspöllö (*G. brodiei*)

Chitre 1 Ä aamuyöllä

Harmaakehrääjä (*Caprimulgus indicus*)

Chitre 2 Ä kylän itäpuolella

Pikkukiihtäjä (*Apus affinis*)

Ramgai n. 5

Pääskykiihtäjä (*Apus pacificus*)

Kabren lähistöllä n. 35 jyrkänteen ympärillä, Chitre 2

Kuningaskalastaja (*Alcedo atthis*)

Matathanti 1

Suomuvatsatikka (*Picus squamatus*)

Ghasa 2

Harmaapäätikka (*P. canus*)

Tatopani 2 Ä, Ghorepani 1

Vuorikirjotikka (*Dendrocopos darjellensis*)

Ghasa koiras, Deurali koiras

Punarintatikka (*D. cathpharius*)

Ghasa 1 naaras

Ruskokirjotikka (*D. hyperythrus*)

Ghorepani pari kylän NW-puolen metsissä

Kuningasseppä (*Megalaima virens*)

Tatopani 2 Ä, Chitre 1 Ä, Tirkedhunga-Naya Pul 4 Ä

Pikkutörmäpääsky (*Riparia paludicola*)

Marpha 5, Tukche 3, Kalopanin ymp. 25

Kalliopääsky (*Hirundo rupestris*)

Ghasa 2, Ghara-Chitre 15

Ruostepääsky (*H. daurica*)

Naya Pul 2

Haarapääsky (*H. rustica*)

Naya Pul n. 5

Nepalinräystäspääsky (*Delichon nipalensis*)
Kagbeni 1

Ylänkökirvinen (*Anthus sylvanus*)
Kalopani 3 pelloilla, Ghasa 4 hakkuuaukealla

Taigakirvinen (*A. hodgsoni*)
Ghasa 2, Kabre-Tatopani 2, Ghara-Chitre 3, Ghorepani 1, Tirkedhunga 4

Virtavästäräkki (*Motacilla cinerea*)
Jomosom-Kagbeni n.10, Marpha-Kokethanti n.10, Kokethanti-Ghasa n. 25, Tatopani-Nayathanti 2

Västäräkki (*M. alba*)
Melko yleinen. Tummaa *alboides/personata*- muotoa.

Liekkiminivetti (*Pericrocotus ethologus*)
Kokethanti-Ghasa yht. n. 25

Pericrocotus sp.
n. 15

Tiaisbulbuli (*Pycnonotus leucogenys*)
Kopchepani 2, Tatopani-Chitre 4

Punaperäbulbuli (*P. cafer*)
Ghara-Chitre 1, Nayathanti 1

Vuoriviirubulbuli (*Hypsipetes maclellandii*)
Tirkedhunga 1

Mustabulbuli (*H. madagascariensis*)
yleinen Ghasasta etelään

Aasiankoskikara (*Cinclus pallasii*)
Tirkedhunga-Birethanti yht. 9

Peukaloinen (*T. troglodytes nipalensis*)
Khingar-Jomosom-Kalopani yht.6

Louhikkorautiainen (*Prunella strophiatea*)
Gharan eteläpuolella a 3

Himalajanrautiainen (*P. himalayana*)
Ghasa 6, samalla alueella lisäksi ilm. n. 25 yksilön parvi

Alppirautiainen (*P. collaris nipalensis*)
Jomosomin N-puolella 3, Ghasa a15

Paljakkarautiainen (*P. fulvescens*)

Jomosom-Kagbeni n.10, Marpha 1

Himalajansatakieli (*Luscinia pectoralis*)

Gharan S-puolella komea koiras

Sinipyrstö (*Tarsiger cyanurus rufilatus*)

Ghasa 4 Ä, Ghopte 1, Chitre-Nayathanti 3.

Muut 3 potentiaalista tarsiger-lajia jäivät valitettavasti hoitamatta.

Kivikkoleppälintu (*Phoenicurus caeruleocephalus*)

Kokethanten N-puolella koiras

Ruoholeppälintu (*P. hodgsoni*)

Tukche-Kokethanti 2

Louhikkoleppälintu (*P. frontalis*)

Ghara-Chitre yhteensä 4 koirasta

Tähtileppälintu (*P. schisticeps*)

Marphan ja Tukchen puolivälissä koiras ja naaras

Vuorileppälintu (*P. erythrogaster*)

Jomosomista 1-5 km pohjoiseen yht 2 koirasta ja 1 naaras, Marphasta n. 3km etelään koiras

Jokileppälintu (*P. fuliginosus*)

Kokethanti-Kalopani 4, Kabresta etelään yleinen

Phoenicurus sp.

yhteensä 4

Virtaleppälintu (*Chaimarrornis leucocephalus*)

Marpha-Tukche 2, Kalopani-Ghasa 5, Ghasa-Tatopani n.5, Ghara-Chitre 2, Tirkedhunga-Naya Pul 7

Purppurarastas (*Grandala coelicolor*)

Leten S-puolella n. 60 yksilön kiertelevä parvi.

Mustapäätasku (*Saxicola torquata*)

Jomosom-Tukche yht. 3, Tatopani-Chitre 1

Harmaatasku (*S. ferrea*)

Kokethanti-Birethanti yht. n. 30 (yleinen)

Isokivikkorastas (*Monticola rufiventris*)

Ghasa 2, Chitre 1

Sinirastas (*M. solitarius*)

Ghasa-Tatopani 2

Sinijokirastas (*Myiophoneus caeruleus*)
Kokethantista Birethanteen yleinen

Valkokaulusrastas (*Turdus albocinctus*)
Ghorepanin metsissä n.12

Harmaasiipirastas (*T. boulboul*)
Ghasa 2, Chitre 1

Harmaahuppurastas (*T. rubrocanus*)
Ghorepani 1

Mustakouluaras (*T. ruficollis*)
Atrogulariksia: Jomosom-Kokethanti n.20, Chitre-Ghorepani n.15.
Ruficolliksia: Marpha-Tukche 2

Kulorastas (*T. viscivorus bonapartei*)
Ghasa 1, Ghorepani 1

Pikkuhaarapyrstö (*Enicurus scouleri*)
Ghasa 2, Tatopani 1, Nayathanhi 1, Ramgai 1

Pitsihaarapyrstö (*E. maculatus*)
Ghasa 1, Sudame 1

Himalajansilkikerttu (*Cettia brunnifrons*)
Ghorepani 1

Yellowish-bellied Bush Warbler (*C. acanthizoides*)
Ghasa 1 Ä. Ei suom. nimeä.

Viirutuhkakerttu (*Prinia criniger*)
Ramgai 2

Pitkäpyrstöräätäli (*Orthotomus sutorius*)
Do Khola 1

Kultasiieppokerttu (*Seicercus burkii*)
Ghorepani 1

Kastanjasiieppokerttu (*S. castaniceps*)
Ghorepani 1 Ppro-parvessa

Himalajansieppokerttu (*S. xanthoschistos*)
Kokethanti-Tatopani yleinen

Naamiolehväkerttu (*Abroscopus schisticeps*)
Chitre-Ghorepani 1

Indokiinanuunilintu (*Phylloscopus reguloides*)
Tatopani-Ghorepani melko yleinen

Purouunilintu (*P. magnirostris*)
Chitren S-puolella 2

Ylänköuunilintu (*P. affinis*)
Jomosom 1

Kukkauunilintu (*P. maculipennis*)
Kalopani 2, Tatopani-Ulleri yleinen

Hippiäisuunilintu (*P. proregulus*)
Kalopani 2, Chitre-Ulleri yleinen

Tiltalti (*P. collybita tristis*)
Marpha 3, Ghorepani 2

Kashmirinunilintu (*P. humei*)
Kagbeni 1, Kalopani 1, Tatopani-Ulleri yleinen , Birethanti 3

Phylloscopus sp.
20-30

Hippiäinen (*Regulus regulus*)
Marpha 1, Kalopani 2

Loistohippiäinen (*Leptopocile sophiae*)
Kagbeni 1, Khingar a5, Tukche 1

Pikkusinisieppo (*Niltava macgregoriae*)
Sudame 1

Kääpiösinisieppo (*Muscicapella hodgsoni*)
Nayathante 1 koiras

Valkopantasiieppo (*Ficedula strophiatea*)
Ghasa 2, Ghorepani-Deurali 4

Turkoosisieppo (*Muscicapa thalassina*)
Chitre-Ghorepani 3

Cyornis sp.
Lete 1

Viitasieppo (*Culicicapa ceylonensis*)
Kokethanti-Ghasa ja Ghorepani-Ulleri yleinen

Harmaavatsamonarkki (*Rhipidura albicollis*)
Leten S-puolella 3:n parvi

Pikkusirppitimali (*Pomatorhinus ruficollis*)
Ghasa 1, Sudame 1Ä

Pakistanintimali (*Stachyris pyrrhops*)
Ghasa 1

Kultalymytimali (*S. chrysaea*)
Nayathante 1

Kirjonokkatimali (*Paradoxornis nipalensis*)
Sudame 1-2

Nepalintimali (*Turdoides nipalensis*)
Tatopani 1Ä, n. 1km kylältä N

Himalajannaurutimali (*Garrulax albogularis*)
Ghorepani n. 8

Kirjonaurutimali (*G. variegatus*)
Kokethanti 1, kylän NE-puolella

Pikkunaurutimali (*G. lineatus*)
Lete yht. 4, Ghasa 2Ä

Valittajatimali (*G. affinis*)
Kokethanti 3, Ghasa 1

Kultasiipitimali (*G. erythrocephalus*)
Banthanti 2, Tirkedhunga väh. 3

Oliivisiipitimali (*G. subunicolor*)
Ghasa 4:n parvi

Lepinkäistimali (*Pteruthius flaviscapis*)
Nayathanti-Ulleri a3

Viherharlekiinitimali (*P. xanthochlorus*)
Ghasa 1

Nepalinraitatimali (*Actinodura nipalensis*)
Deurali 1

Keltaminla (*Minla strigula*)
Lete 1, Chitre-Ghorepani 3

Naamiotiaistimali (*Alcippe vinipectus*)
Ghasa 2, Ghorepani-Nayathante yht. 6

Himalajanpyrstötimali (*Heterophasia capistrata*)
Ghasa 1, Chitre-Ulleri yleinen

Viiksijuhina (*Yuhina flavicollis*)

Ghasa 1, Ghorepani-Ulleri n.5

Viirukurkkujuhina (*Y. gularis*)

Ghasa 12, Ghorepani-Ulleri 3-4

Harmaaniskajuhina (*Y. occipitalis*)

Ghasa 3, Ghorepanin ymp. yleinen

Yuhina sp.

Ghasassa 10-20 ylärinteillä

Harlekiinipyrstötiainen (*Aegithalos concinnus*)

Kokethanti-Ghasa yleinen, Ulleri 2

Kerttutiainen (*Sylviparus modestus*)

Ghasa 2, Deurali-Banthanti 3

Harmaatöyhtötiainen (*Parus dichrous*)

Deuralin tienoolla yht. 3

Rusovatsatiainen (*P. rubidiventris*)

Ghorepani 5 Ä, Ghorepani-Deurali n.10

Vihertalitiainen (*P. monticolus*)

Marphasta Chitreen melko yleinen, Ghorepani-Tirkedhunga vain 3

Intianharjatiainen (*P. xanthogenys*)

Sudame 2

Himalajannakkeli (*Sitta himalayensis*)

Lete 2, Ghasa 3, Chitre-Ulleri yht. 6

Kalliokiipijä (*Tichodroma muraria*)

Jomosom-Eklobhatti 10, Marpha 1, Kokethanti 1, Matathanti 1. Alalajia *nepalensis*.

Raitapyrstökiipijä (*Certhia himalayana*)

Khingar 1, Marpha 1, Kalopani 1

Puukiipijä (*C. familiaris mandellii*)

Ghasa 1

Paratiisimedestäjä (*Aethopyga gouldiae*)

Chitren S-puoli 4, Nayathante 2

Sateenkaarimedestäjä (*A. nipalensis*)

Ghasa 1 koiras

Laidunmedestäjä (*A. saturata*)

Ghasa 2, Tatopani 3

Tulipyrstömedestäjä (*A. ignicauda*)
Chitren S-puoli 2

Purppuramedestäjä (*Nectarinia asiatica*)
Tatopani 2, Ghorepani-Ulleri n.10

Aasianrilli (*Zosterops palpebrosa*)
Lete 7, Ghasa 4, Tatopani-Chitre 2

Oriolus sp. (ilm. *O. traillii*)
Chitren S-puolella 1Ä

Ruskoperälepinkäinen (*Lanius schach*)
Kalopani 1, Sikha 1 *tricolor*-rotua

Mustadrongo (*Dicrurus macrocercus*)
Tatopani-Chitre n. 10

Peräsindrongo (*D. hottentottus*)
Do Khola 2, Sudame n. 10

Himalajanloistoharakka (*Urocissa flavirostris*)
Ghorepani 3

Naamioviidakkoharakka (*Dendrocitta formosae*)
Do Khola 2

Pähkinähakki (*Nucifraga caryocatactes*)
Ghasa 1 ä. Alalaji *hemispila*.

Alppinaakka (*Pyrrhocorax graculus*)
Kagbeni 2, Khingar n. 500, Marpha n.40

Alppivaris (*P. pyrrhocorax*)
Jomosom n.10, Khingar n. 100, Marpha n.10

Paksunokkavaris (*Corvus macrorhynchos*)
Jomosom n.10, Marpha-Tukche 3, Kokethanti-Ghasa n.20, Ghasasta etelään yleinen

Intianvaris (*C. splendens*)
Jomosom 1

Korppi (*C. corax tibetanus*)
Ghasa 2

Pihamaina (*Acridotheres tristis*)
Ghara 1, Birethanti yleinen

Pikkuvarpunen (*Passer montanus*)
Eklobhatti n.10, Kagbeni n.5, Marpha 10, Kalopani-Ghasa n.5, Gharasta etelään yleinen

Kanelivarpunen (*P. rutilans*)

Kalopani 1, Chitre 3

Tiibetinhemppo (*Serinus thibetanus*)

Khingar 1 naaras

Pikkuvuoripeippo (*Leucosticte nemoricola*)

Khingar 2, Kokethantin NE-puolella n. 60

Naamiopunavarpunen (*Carpodacus nipalensis*)

Chitre-Ghorepani 9

Punavarpunen (*C. erythrurus*)

Ghasa 3

Vuoripunavarpunen (*C. pulcherrimus*)

Jomosom 1, Marpha n.30, Kalopani 2

Himalajanpunavarpunen (*C. rhodochrous*)

Ghorepani 1 koiras

Koivupunavarpunen (*C. rhodopeplus*)

Ghasa 1 koiras

Tyrnipunavarpunen (*C. rubicilloides*)

Khingar 6, joista 1 jp koiras

Himalajantaviokuurna (*Pinicola subhimachalus*)

Ghorepani 1 naaras NW-metsässä. Laji tunnetaan myös nimellä *Propyrrhula subhimachala*.

Mandariinitulkku (*Pyrrhula erythrocephala*)

Chitre 4, Ghorepani 8 (2a)

Mäntysirkku (*Emberiza leucocephala*)

Kagbeni 6 ja Kalopani n. 25:n parvi

Vuorisirkku (*E. cia*)

Jomosom-Kokethanti yleinen, Ghara 1

Sulttaanisirkku (*Melophus lathami*)

Do Khola 1 naaras

Suosittelavaa kirjallisuutta, äänitteitä ym:

- *Pocket Guide to the Birds of the Indian Subcontinent* (Grimmett, Inskipp, Inskipp)/
*C. Helm*1999:
Kätevän kokoinen 384-sivuinen maastokäsikirja, jossa kuvitettu alueen kaikki

lähes 1300 lajia. Kyseessä on kompaktiversio 888-sivuisesta teoksesta Birds of the Indian subcontinent.

- *A Guide to the Birds of Nepal (Inskipp, Inskipp)/ C.Helm 1985/1991:*
Eri lajien levinneisyyteen keskittyvä. Kohtalaiset väritaulut eräistä vaikeahkoista ryhmistä (Cettia, Prinia, Acrocephalus, Phylloscopus, Carpodacus, Emberiza). Yli 800 nimikkeen kirjallisuusluettelo. Melko raskas kirja kannettavaksi mukana.
- *A Birdwatchers' Guide to Nepal (Inskipp)/ Prion Ltd./ 1988:*
Lintupaikkojen ja trekkausreittien esittelyä, vinkkejä harvalukuisten lajien löytämiseksi.
- *Nepal (Finlay, Everist, Wheeler)/ Lonely Planet Publications 1999:*
Erittäin hyödyllinen n. 430-sivuinen opas kaikille maassa kävijöille. Rautainen tietopaketti lähes kaikesta mahdollisesta. Ajantasaistetut painokset ilmestyvät 2-3 vuoden välein.
- *Birdsongs of the Himalayas (Scott Connop)/ Turaco Nature Service 1995:*
C-kasetilla 69 lajia, joista 67 esiintyy Nepalissa. Lisäksi taustalla nelisenkymmentä muuta lajia.
- *Birdsongs of Nepal (Scott Connop)/ Turaco Nature Service 1993:*
C-kasetilla 66 lajia, lisäksi taustalla n. 15 lajia.
- *Trekking map around Annapurna (Shangri-La Design Ltd) 2000:*
Hyvä informatiivinen kartta mittakaavassa 1:125.000.
- *India and Nepal Dec 1989-June 1990 (Buckton, Morris):*
76-sivuinen lintumatkaraportti, josta Jomosom Trekin osuus 10 sivua (3,5 viikkoa maaliskuussa 1990). Nuotituksia karttapiirroksin.

WWW-linkkejä:

- www.bsc-eoc.org/links/links.jsp
Näiltä Bird Links to the World -sivuilta löytyy mm. matkaraportteja.
- www.lonelyplanet.com
Sivujen *postcards*-osiossa tuoreita matkailijoiden kommentteja, *scoop*-osiossa uutisia jne.
- www.mountainshop.fi
Informaatiota trekkausvarusteista, lääkintähuollosta ym. Suomenkielinen.
- www.finland.org.np
Suomen Nepalin suurlähetystön kotisivut.
- www.trekinfo.com
Tietoa trekkausta varten luvista, järjestelyistä, turvallisuudesta ym.